

MOSEDE FORTS VENNER

Formand: Per Breddam

Telefon: 4615 1367

E-mail: per@breddam.dk

Greve Kommune

Greve Museum,

Grundejerforeningen Klintegården

Danmarks Naturfredningsforening, Greve afdeling.

Strandhule og Strandflanke I – renovering og naturgenopretning.

Indledning

Strandhule er den første flankeringshule i Tunestillingen. Under 1. Verdenskrig skulle den kunne bestryge pigtrådshegnet, som gik fra Mosede Fort til Møllebækkens udløb med 2 rekylgeværer. I mørke kunne den oplyse hegnet med en acetylenprojektør.

Strandflanke I var sammen med de to andre flankestillinger forsvarsværker, som skulle dække stranden neden for strandskrænten foran Mosede Fort.

Forsvarsværkerne er beliggende på et areal matr.nr. 10kq og 10kp (ca. 3.000m²) ejet af *Grundejerforeningen Klintegården*.

Med tilskud og tilladelse fra Roskilde Amt foretog *Mosede Forts Venner* (MFV) i 2000 en frilægning og tilgængeliggørelse af anlæggene. Renovering blev ikke fuldt ud gennemført som tilsigtet.

Grundejerforeningen Klintegården ansøgte 22. november 2011 Greve Kommune om midler til naturgenopretning.

Mosede Forts Venner foreslår nu, at der indgås et "grønt partnerskab" mellem Grundejerforeningen Klintegården, Danmarks Naturfredningsforening, Greve Museum, Greve Kommune og Mosede Forts Venner med henblik på, at der udarbejdes et fælles projekt for naturgenopretning af området og renovering af forsvarsværkerne.

Ved et grønt partnerskab opnår man eksterne tilskudsmuligheder. Til gengæld skal der ydes en vis frivillig indsats.

Perspektiv

Der vil kunne ske en betragtelig forbedring af landskab og natur. Den sydligste del af fortområdet og "Nordgrunden" er en kedelig skov af udtjente og til dels ikke-hjemmehørende træer. Området rummer dog nogen mulighed for kystskrænt-skov med højstammede træer som nord for fortet. I skoven ligger der et tilgroet vandhul. Genopretning af vandhullet har gode perspektiver for flora og fauna. Hvilken naturtype, som ellers skal tilstræbes for området, må fremgå af nærmere undersøgelse og vurdering. Anlæg af en handicapegnet sti, som slynger sig ned til vandhullet og videre til "den grønne trekant" neden for Strandhule og -flanke, skaber gode oplevelsesmuligheder. Trekanten rummer gode muligheder for rekreation og aktivitet. Lidt læ mod syd og øst kan bevares.

Greve Kommune gennemfører p.t. en renovering af Kasematten på Mosede Fort, således at Greve Museum i august 2014 kan åbne en udstilling om Danmark under første verdenskrig. Det er tanken, at også fortområdet skal indgå i formidlingen, som retter sig mod forskellige målgrupper, herunder børn og unge. Det er endvidere hensigten at inddrage dramatiserede fortællinger som dialoger mellem frivillige, trænet af museet, og publikum, afpasset efter de enkelte målgrupper. På sigt vil strandhule og -flanker kunne inddrages i denne formidling.

Også i den almindelige formidling er genskabte dele af Tunestillingen vigtige. 1. Verdenskrig og indkaldelse af sikringsstyrken er en markant periode i Danmarkshistorien.

Terræn

I 1916 var området formentlig dyrket mark. Tidligere anlæg af *Gammel Køge Landevej* er ikke vist på kort fra tiden. *Karlslundevej* førte via *Klintegårdsvej* til stranden ved *Møllebækens* udløb. Over for Klintegårdsvej førte en vej mod nord til *Agergård* og en vej (fra 1913) til Mosede Fort. Der var anlagt grusgrav syd for Klintegården hvorfra byggeriet af Mosede Fort blev forsynet. Der var udstykning til sommerhuse i den sydligste del af Karlslunde Strand, men ikke den nordlige. Kort fra tiden angiver at den østlige del af de nævnte veje blev afvandet gennem en dalstrækning hvor det nuværende vandhul befinder sig.

På bilag "terræn ved Strandhule" er oprindelige terrænkurver forsøgt rekonstrueret på kort udarbejdet i forbindelse med planlægning af afvanding af Langagergård. 3,5 og 5,5 m-kurver er indtegnet med **grønt**.

Strandhule blev bygget på sydskråningen og efterfølgende blev der fyldt op oven på og omkring hulen. Et forsøg på rekonstruktion af terrænkurverne 4,5 og 3,5 m er optegnet med **rødt**.

Formentlig i 1919 blev hulefrontens to skydeskårs-elementer fjernet og hulen fyldt op med jord.

Grundejerforeningen Klintegården fik formentlig skøde på Nordgrunden (matr. 10 kq og 10 kp) i 1948. Det blev beplantet og hegnet på nord- og vestsiden.

I 60-70'erne blev der anlagt knallertbane i området. Der blev flyttet jord i den anledning.

Ved frilægningen i 2000 blev der igen gravet ved hulen, og det opgravede materiale blev deponeret tæt på hulen.

Skrænten og området neden for skrænten blev ryddet for et tæt slåenkrat og andre buske. Udgåede elmetræer blev fældet. En del har skudt igen. MFV har nødtørfigt vedligeholdt med græsslåning og kratrydning.

Naturgenopretning

Naturgenopretningen bør omfatte hele den sydligste, bevoksede del af fortarealet og "Nordgrunden". Greve Kommunes planer - efter debat med borgerne - har et princip om overskuelighed og udsigt fra Strandvejen til bugten. Det vil også være ønskeligt, at man fra fortet fik en bedre udsigt langs stranden mod syd.

Jord, som gennem tiden er anbragt foran Strandhule, bortgraves således, at slugten videst mulig omfang genskabes til tilstanden umiddelbart efter anlæg af hulen. Der skal flyttes en del jord. Om materialet kan indbygges i området, må nærmere undersøges.

Der vil kunne anlægges handicapegnet sti til stranden og en mere rigtig adgang til hulen i form af en egentlig løbegrav, således at den eksisterende trappe kan fjernes.

En gennemgribende revision af beplantningen foretages, og gamle trådhegn fjernes. Vandhullet oprenses til en dybde, så der kan være vand det meste af året. Med den tætte beliggenhed til stranden er det sandsynlig, at grønbroget tudse vil indfinde sig. Hvis der findes gamle dræn, kunne der måske også være potentiale til et mindre vandløb, som fører fra vandhullet til stranden. Dette vil være fremmende for biodiversiteten.

Strandhule

Hulen er af samme type som de øvrige flankeringshuler i Karlslunde Ingeniørarnit. Der er jernbetonvægge, -gulv og -tag i det forsænkede *passive rum*, mens det forrest beliggende *aktive rum* kun havde sidevægge og tag i jernbeton. I hulefronten var der indsat to beton-elementer, som hver havde et skydeskår. Projektøråbningen i midten samt øvrig front og gulv i det aktive rum var opbygget i tømmer og jord. De øvrige flankeringshuler i Tunestillingen – fra Penstrupdal og vest på – var fuldstøbte, som det kan ses i Grusgrav Nord Hule. Kun den sidste type er beskrevet (*Klaus Becker-Larsen: Tunestillingen*). Det lykkedes i sin tid ikke MFV at finde tegninger, hvilket var en medvirkende årsag til at projektet gik i stå.

Under udgravningen af hulen afslørede det, at der i 1960-70-erne har været en delvis udgravning – formentlig i forbindelse med knallertbanen. Det samme ses i Strandflanke I. Det virker også som om, at hulen efter oprindelig opførelse er flyttet længere ud mod stranden. Bagvæggen er blevet stående og har dannet grundlag for opførelse af et vindfang i lette

materialer foran indgangen, som bl.a. indeholdt telefon. Denne type tilbygning er så vidt vides unik i Tunestillingen

Vi formoder, at hulen er blevet ubrugeliggjort i forbindelse med sløjfningen af Tunestillingen. Mosede Fort trak kanoner og rekylgeværer ind på fortet igen og har ikke ønsket, at der var rum i nærheden af fortet, hvor en evt. fjendtlig kommandostyrke kunne tage ophold. Hulefronterne med skydeskår er *ikke* blevet fundet.

Før en renovering må arkivmaterialet – som helt sikkert eksisterer – findes. Fronternes betonkonstruktion er kendt fra andre huler i området og kan rekonstrueres i plademateriale, men tømmerkonstruktionerne (som ikke er bevaret nogetsteds) i det aktive rum kræver nærmere forskning af arkiver for at kunne genskabes i korrekte materialer og udformning.

Meget af dette arbejde forventes at kunne udføres af frivillig arbejdskraft.

Strandflanke I

Strandflankerne havde hver tre skydeskår til rekylgeværer, som flankerede stranden, og tre geværskydeskår vendt direkte mod stranden. Adgangen skete via en trappe fra toppen af stillingen, hvor også en projektør kunne anbringes. Stillingerne var totalt dækkede af jord. Skydeskår af træ førte fra stillingen gennem jorddækket. Strandflankerne er beskrevet i *Tunestillingen* side 70. (vedlagt)

Strandflanke I blev delvist afdækket i 2000. Det afgravede materiale ligger umiddelbart omkring stillingen. Den har været benyttet som hule af børn, og enkelte skydeskår var tilmurede med gasbeton, som blev fjernet.

Der skal fjernes en del sand fra stillingen. Det er ønskeligt at få mere præcise informationer om materiale og dimensioner, men ellers skulle opgaven med reetablering – bortset fra lidt gravemaskinehjælp – kunne klares af frivillige.

Organisering af projektet

Tunestillingens rester er ikke konkret fredet, men Kulturstyrelsen må forventes at skulle inddrages. Gravearbejdet vil også kræve Naturstyrelsens godkendelse, da vi er inden for kystbeskyttelseslinien. Der er også en fredning på arealet, som skal vurderes. Der vil givetvis også skulle ske en efterfølgende revision af fredningen.

Vi vurderer, at det er ønskeligt, at der inddrages eksterne rådgivere både til naturgenopretningsopgaven og til genopretningen af hule- og flankestilling. I 2000 var COWI v/ Jens Brendstrup rådgiver for MFV og har derfor allerede nogen forhåndskendskab til opgaven. COWI har siden medvirket som rådgiver for museumsprojektet.

Greve Kommune og Greve Museum har kompetencerne til at forestå projektet, men har det muligvis svært med resurser. Det var måske en idé om Danmarks Naturfredningsforeningen kunne støtte. DN har tidligere arbejdet med forsvarsværker.

Støttemulighederne er først og fremmest Miljøministeriets pulje til *lokale grønne* partner skaber, her kan ansøges pr. 1. maj, men formentlig også *støtteordning til fritidsfaciliteter ved fortidsminder*. Her er ingen frister. Uddrag af bekendtgørelsen: *.....adgang til flere og bedre naturoplevelser ved at etablere faciliteter til gavn for friluftslivet i projektområder, hvor offentligheden får mulighed for at opleve fortidsminder og fredede arealer.*

Forudsætningen for puljemidlerne er en godkendelse i Natur- og Miljørådet som har møde i februar.

Vi forestiller os, at Greve Kommune indkalder Grundejerforeningen Klintegården, Greve Museum, DN i Greve og Mosede Forts Venner til en drøftelse. Forinden da kan alle parter afgive kommentarer og eventuelt viderebearbejde projektet.

Mosede Forts Venner

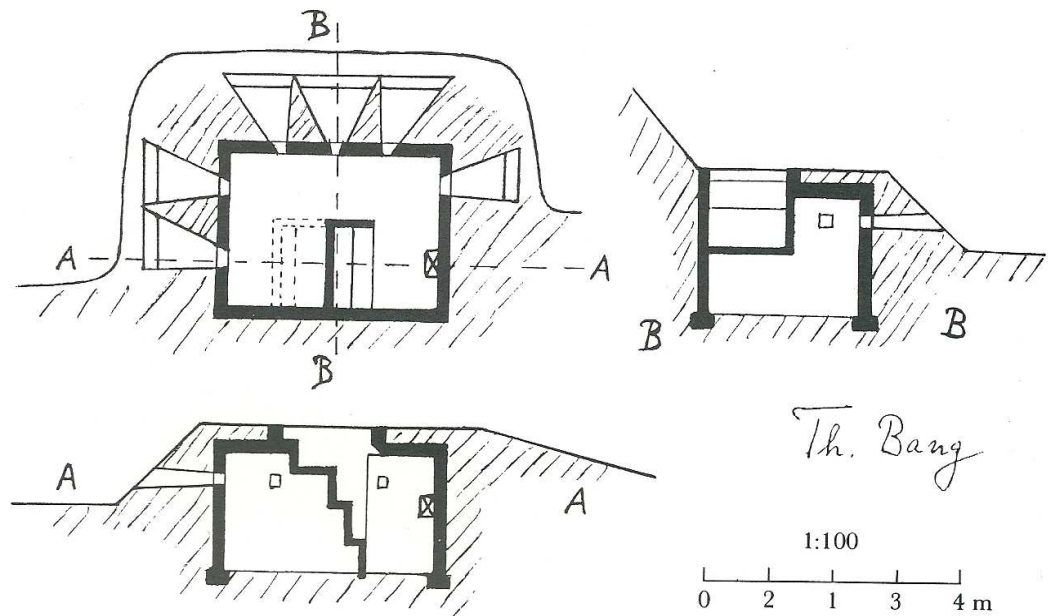
Per Breddam

Bilag PDF: Terræn ved strandhule (fremsendes med email)

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekttyper/groennepartnerskaber/LGP2Hvad erLGP.htm>

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Tilskud/Fortidsmindeguide.htm>

Strandflankerne er anbragt i foden af skrænten neden for *Mosedede batteri*. Det brede trappe-trin foroven er til gasprojektør. ☒ angiver plads for telefon. Lofttykkelsen er 20 cm, vægtykkelsen 15 cm.

Strandflanker

Strandflankerne I, II, og III er betonrum uden lighed med de før omtalte skyttegravsflanker. De har pladser for tre rekylgeværer, tre almgewærer og en gasprojektør. Deres hovedopgave er at bestryge pigtrådshegnet på stranden.

Når konstruktionerne er færdige til brug, afleveres de af ingeniørregimentet til det artilleriafsnit, i hvis område de ligger, og der gøres rede for de opgaver, som er tildelt hver konstruktion. En fodfolksofficer fra den division, der er udlagt i stillingen, tilkaldes, for at der kan komme til at foreligge en alsidig bedømmelse af forholdene.

I alle flankeringskonstruktioner hænger et opslag med betegnelse på og afstand til de vigtigste terrængenstande, der er synlige fra konstruktionens skydeskår.

Et andet opslag drejer sig om forholdene før og under kamp: